



ROMANTIKA na SLOVENSKEM

ROMANTIKA NA SLOVENSKEM

PREDSTAVITEV OBDOBJA

- 1809-Jernej Kopitar je izdal prvo slovensko znanstveno slovnico
- 1828-France Prešeren je napisal Slovo od mladosti(Prešeren je vstopil v zrelo dobo ustvarjanja
- 1830-izhajati je začela Kranjska Čbelica (drugi pesniški almanah,prvi so Pisanice)
- 1840-končala se je zrela doba Prešernovega pesniškega ustvarjanja
- 1848-nastala je meščanska revolucija v Avstriji-pomlad narodov, Matija Majar je izdal program Zedinjena Slovenija
- 1849-Prešernova smrt

V romantiki poznamo **starejšo** (Jernej Kopitar, Miha Kastelic) in **mlajšo** Generacijo (France Prešeren,Matija Čop). Najpomembnejši predstavnik je France Prešeren. To je generacija ljudi, ki je dokazala, da je slovenski jezik enakovreden drugim nacionalnim jezikom.

Leta 1830,1831 in 1832 so izhajali zvezki Kranjske Čbelice, katerih urednik je bil Miha Kastelic. Leta 1833 zaradi črkarske pravde in zamere pri Kopitarju Čbelica ni izšla, izšla je šele leta 1848 (po marčni revoluciji). Leta 1834 pa je naslednji zvezek Kranjske Čbelice vendarle izšel.

Leta 1833 je nastala abecedna vojna oziroma črkarska pravda, v kateri je Kopitar zagovarjal tezo, da Slovenci rabimo nov črkopis. Dotlej so Slovenci pisali v bohoričici, ki je bila v veljavi od leta 1584, ko je Adam Bohorič izdal Zimske urice. Kopitar je objavil dva nova črkopisa:dajničico (avtor Dajnko) in metelčico (avtor Metelko), ki sta mešala glasove iz narečij in zajemala preveč glasov in bila zato nesprejemljiva. Oglasila sta se Čop in Prešeren, češ da Slovenci že imamo odličen črkopis in ne potrebujemo novega. Na Hrvaškem pa je Ljudevit Gaj zaradi idej ilirizma reformiral hrvaščino oziroma ilirščino tako, da je med drugimi reformami šumnikom dodal strešico. To so prevzeli tudi Slovenci in od tedaj se slovenski črkopis imenuje gajica. Prvi, ki je dejansko uporabljal tak črkopis je bil Janez Bleiweis in to v Kmetijskih in rokodelskih novicah.

Jernej Kopitar je hotel, da bi v slovenskem jeziku nastajala literatura predvsem za preproste ljudi, za inteligenco pa naj bi pisali v nemškem jeziku. Želel je tudi,da bi se slovenski umetnik opiral na ljudsko slovstvo. Zgleda za tak program je Kopitar dobil pri

GOVORNA VAJA pri predmetu SLOVENŠČINE

Karadiču, srbskem reformatorju in zapisovalcu srbskih ljudskih pesmi, s katerim sta delovala na Dunaju. Kopitar je s svojimi idejami naletel na odpor pri mlajši romantični generaciji; Prešeren in Čop sta trdila, da je treba v slovenščini pisati tudi za izobražence. Čop je eden najpomembnejših slovenskih romantikov – velja za pravega poznavalca slovenske in svetovne literature. Bil je prvi slovenski književni kritik, literarni teoretik in literarni zgodovinar, pa tudi Prešernov prijatelj in literarni svetovalec. Ne le, da je dosegel prepoved rabe metelčice, pač pa je javno izpovedoval in si prizadeval, da si Slovenci moramo ustvariti umetniška, pripovedna in dramska dela, ki bodo zanimiva za izobraženstvo. Za tak program je predlagal zgled pri najpomembnejših evropskih umetnikih. Postavil je temelje slovenski literarni zgodovini in tako razdelitev literature na literarna obdobja, kot jo je sestavil Čop, Slovenci poznamo še dandanes. Nadaljevali so jo poznejši literarni zgodovinarji (Levstik, Kidrič, Slodnjak, Prijatelj, Ocvirk, Zadravec; Paternu; Kos, ..)

Kopitar in Čop sta torej pripravila vsak svoj literarni program; Čopovega, ki je bil mnogo naprednejši, je uresničil France Prešeren. Jernej Kopitar je bil odličen jezikoslovec in je leta 1809 napisal prvo slovensko znanstveno slovnico. Napisana je v nemškem jeziku in ima naslov Slovnica slovenskega jezika na Kranjskem, Koroškem in Štajerskem. Kopitar je upošteval zakonitosti živega jezikovnega stanja na Slovenskem in je predlagal, naj bo jezikoslovec le zapisovalec, šele nato zakonodajalec jezika.

Slovenska romantika je bila zelo pomembno literarno obdobje, čeprav se je od literarnih vrst uveljavila le lirika. Velik umetnik te dobe je le France Prešeren, ki je ustvaril mnoge, dotlej v slovenski literaturi neustvarjene literarne zvrsti: satiro, elegijo, balado, romanco, slovstveni epigram, sonet, gloslo, gazelo...Dramatika se ni razvila, pojavili pa so se začetki slovenskega pripovedništva. Leta 1836 je namreč izšla povest Janeza Ciglerja Sreča v nesreči, ki pa zaradi poučno-vzgojnega značaja spada v okvir tradicionalne poučne fabulistike, ki je v Evropi nastajala od baroka naprej.

FRANCE PREŠEREN

FRANCE PREŠEREN

France Prešeren se je rodil 3. Decembra leta 1800 v Vrbi na Gorenjskem, umrl pa 8. Februarja leta 1849. Od sedmega leta dalje so za njegovo šolanje skrbeli in ga vzdrževali strici duhovniki. Ko je končal ljubljanske šole, ni odšel študirat bogoslovja, kot so si želeli njegova mati in strici. 1821 se je odpravil na Dunaj, tam je najprej končal tretji letnik filozofskih študij, nato pa se je vpisal na pravo. Kljub denarnim težavam, ki so ga vseskozi

GOVORNA VAJA pri predmetu SLOVENŠČINE

pestile, je leta 1828 končal študij z odliko. Na Dunaju pa ni le študiral, marveč se je zanimal za sodobno evropsko romantično književnost in filozofijo. Vsekakor se je že v tem obdobju navzel nazorov o posamezniku, družbi, veri, narodu. Kasneje je zaradi tega veljal za svobodomisleca.

Za stalno se je vrnil v Ljubljano leta 1828. Začel je delati kot odvetniški pripravnik. Leta 1833 je nanj usodno vplivalo znanstvo s Primičevo Julijo.

Že zgodaj je začel pesniti. Sprva je njegovi poeziji močno nasprotoval Jernej Kopitar, podpiral pa ga je Čop. Prešeren je bil človek dvoma, razočaranja nad življenjem, znal je tudi upati in vztrajati. Zaznamovali sta ga dve ženski: bogata trgovčeva hči Primičeva Julija, ki jo je prvič zapazil v trnovski cerkvi in mu je ponujala meščanski način življenja. Njegovo ljubezen je zavračala, postala je njegov pesniški ideal. Druga ženska je bila ljubljanska perica Ana Jelovškova, s katero je imel Prešeren troje nezakonskih otrok.

V Prešernu se je utrdila zavest, da pripada majhnemu narodu, ki se lahko v prvih vrstah uveljavi le na področju jezikovne kulture.

PREŠERNOV PESNIŠKI RAZVOJ

Ponavadi razločujemo v nem tri obdobja:

- 1.) **1824 – 1828 – mladostno obdobje:** prevod Burgerjeve Lenore, balada Povodni mož, pesmi Dekletam in Zvezdogledam.
- 2.) **1828 – 1840 – zrelo obdobje:** Slovo od mladosti, Soneti nesreče, Sonetni venec, Krst pri Savici, Glosa, Gazele, Turjaška Rozamunda itd.
- 3.) **Po letu 1840 – pozno obdobje:** Nezakonska mati, V spomin Andreja Smoleta, V spomin Matija Čopa, Neiztrohnjeno srce, Zdravljica itd.

V zrelem obdobju zaznamo njegov prehod v romantiko, njeno estetiko, življenjska pojmovanja in slogovno usmeritev.

KRST PRI SAVICI

ZGRADBA PESNITVE

Delo obsega tri dele – posvetilni sonet Matiju Čopu, Uvod in Krst.

Ima tipično obliko soneta: štiri kitice – prvi dve kvartini z oklepajočo rimo, zadnji dve tercini z verižno rimo, v vseh vrsticah pa je verz laški (italijanski) enajsterec.

GOVORNA VAJA pri predmetu SLOVENŠČINE

Uvod je izrazito epska, mogočna in junaška pesnitev o boju med poganskimi in krščanskimi Slovani, ki sega v čas pokristjanjevanja v 8. stoletju. Kitice so tu tercine, le zadnja je kvartina, rima v njih pa je verižna.

Krst sam je pesem odpovedi – je epsko-lirski, kjer vsebuje dvogovor celo malce dramski. Ker je tu za razliko od boja v ospredju miselnost, so tu uporabljene oktave ali stance, ki dogajanje upočasnijo.

Zgradba Uvoda:

- 10 tercin (zasnova dogajanja & oris položaja vojske) + 7 tercin (Črtomirov govor) + 9 tercin (napad poganov, boj s krščansko vojsko, položaj po bitki) → vsega skupaj 25 tercin in 1 kvartina.

Zgradba Krsta:

- 4 stance (oris uvodnega položaja) + 10 stanc (opis srečne ljubezni na Blejskem otoku) + 10 stanc (prehod iz obale Bohinjskega jezera k Savici) + 11 stanc (Bogomilina pripoved o spreobrnitvi) + 13 stanc (dialog, med Črtomirom, Bogomilo in duhovnikom) + 5 stanc (zaključek) vsega skupaj 53 oktav.

MOTIVI, TEMATIKA IN IDEJE

Uvod:

Motivi

- 🌀 boj za staro slovensko svobodo: »Bojuje se narmlajši med junaki, za vero staršev, lepo bo'njo Živo...«
- 🌀 Bratomorna vojna: »Šest mescov moči tla krvava reka, Slovenec že mori Slovenca, brata...«
- 🌀 Obleganje zadnje uporniške skupine
- 🌀 Junakovo vztrajanje do konca: »S seboj povabim druge vas junake...«
- 🌀 Smrtni boj: »al komej vrata so odprte, vname se strašni boj, ne boj, mesarsko klanje...«

Tema

- 🌀 Poslednji boj naših prednikov za staro vero, za samostojnost

Ideja

GOVORNA VAJA pri predmetu SLOVENŠČINE

- Narodna, družbena, posameznikova svoboda, kot poglavitna vrednota; svobodna izbira vere, družbenih zakonov. *»ki jim je bila vera čez vse draga.«*

Krst:

Motivi

- Premagan junak: *»ječe pod težkim jarmom sini Slave..«*
- Samomor: *Al, de te jenja ta skeleti rana, ne boš posnel Katona Utikana!«*
- Srečna ljubezen: *»te vere, ki ji deklica ta služi, ki zdaj te z njo ljubezen čista družī.«*
- Pokristjanjevanje: *»Se možu zdi, de gre le v smrt krvao, brez de bi vero, brate osvobodil.«*
- Deviška zaobljuba: *»Bogu sem večno čistost obljubila, in Jezusu, in materi Mariji...«*

Tema

- Romantična ljubezen: *»objeta sta, ko bi bila telesa en'ga, spustit žnabel žnabla noče...«*
- Črtomirov krst: *»v imenu krsti ga svete Trojice...«*
- Življenski obup, prepričanje, da vlada nad posameznikom usoda: *»Molče v prošnjo Črtomir dovoli...«*

Ideja

- Različne interpretacije

INTERPRETACIJA KRSTA

Krst je vseskozi zgrajen iz osemvrstičnic (53), ki nam laže pomagajo razumeti povezanost dejanj.

Prešeren nas v prvih šestih kiticah uvoda vpeljuje v boj, ki poteka na slovenskem ozemlju. Nadaljuje z opisom obkolitve Črtomirovega Ajdovskega dvorca ter Valjhunov boj, ki je usoden za vse nekristijane razen Črtomira.

Zgodba se nadaljuje z nepozabnim srečanjem z Bogomilo in s Črtomirovimi mislimi o njej.

Naslonjen na krvavi meč, Črtomir po naslednji bitki ob obali Bohinjskega jezera misli na samomor. Ob spominu na prelepo Bogomilo k njemu privesla ribič. Ta mu pove, da ga

GOVORNA VAJA pri predmetu SLOVENŠČINE

Valjhun še vedno išče, in ga zapelje na varno. Prijazni mož odide po Črtomirovo izbranko. Ribič se vrne z duhovnikom in Bogomilo, ki Črtomiru pove, da je spreobrnila vero in se pokristjanila. Razloži mu, da poroka med njo in Črtomirom ni mogoča, saj ji vera to prepoveduje. Črtomira prepriča, da se tudi sam pusti krstiti pri Savici.

Črtomir odide v Akvilej in tam postane duhovnik. Z Bogomilo je dogovorjen šele v poslednjem življenju.

PEVCU

SPOROČILO IN INTERPRETACIJA PESMI

Pesem je bila objavljena leta 1838 v Ilirskem listu. Je najpomembnejša med Prešernovimi pesmimi, ki so nastale leta konec tridesetih let. Poleg bivanjske je v pesmi zajeta tudi poetološka tematika. Prešeren je spoznal, da je Julija zanj večno izgubljena, zato je vprašanju pesnikovega poklica v zrelem obdobju posvetil več pesmi. V Glosi je postavil pesnika v nasprotje s pridobitnim meščanom, ki se žene za gospodarskim uspehom in dobičkom. Pesnik je v nasprotju z njim, ker je tip človeka, ki mu je narava s svojimi lepotami tisti življenjski prostor, kjer je popolnoma svoboden, neodvisen od meščanske družbe. Ne pritožuje se nad svetom, ker je notranje bogat.

V Pevcu motivno nadgrajuje Glosa, idejno pa Sonete nesreče. Pesnik zdaj sicer trpi pod bremenom življenjskih nesreč, vendar je to njegova usoda, prenašati jo mora iz zavesti, da brez tega ne bi bilo poezije.

OBLIKA

Posebnost pesmi je njena oblika. Zgrajena je simetrično, razmerje med kiticami glede na število verzov je 2:3:4:3:2. Izpovedni vrh je v tretji kitici, ki združuje vse tri časovne perspektive: preteklost (izbrisat), prihodnost(odvzet), sedanjost(ubežati) – vse tri so enako brezizhodne, hkrati pa povzema vse eksistencialne pretese v enako tragično občutje življenja. Rime so postavljene v strogem redu vokalne lestvice a-e-i-o-u, čemur pravimo vokalno slikanje. Prešeren je v vsaki izmed petih kitic za rimo poiskal drug vokal. S tem je verjetno hotel izpovedati, da je pesniški poklic vesoljen, enako pomemben in enako težaven v vseh časih in pri vseh narodih. Z barvo vsakega vokala je označil razvoj in usodo pesnikovega poklica.

RIMA

V mladosti (prva, dvovrstična kitica) je pesnikov poklic poln nemira in upornosti (rima a). Z večanjem pesnikove sile v mladih letih (druga, trivrstična kitica) se večajo tudi bolečine, skrbi in tesnobe njegovega srca (rima e). Ko pesnik doseže višek svoje stvariteljske moči (tretja, srednja, najdaljša, štirivrstična kitica), je tudi njegovo trpljenje najtrpkejše in najbrezupnejše (rima i). Nato začno pesnikove sile pojemati (četrt, zopet trivrstična kitica) in življenje se mu zlije v eno samo, nenehno bedo (rima o). Na zadnji stopnji (peta in poslednja, zopet dvovrstična kitica) se pesnikovo življenje z največjo odpovedjo prostovoljno vda v težko usodo (rima u).

IDEJA

Osnovna ideja pesmi je izpoved poklicne usode poeta, da mu v življenju ne preostane nič drugega, kot pokončno vztrajanje; to pa je resignirano, nenehno trpljenje brez miru. Pesniški poklic lahko enačimo s poslanstvom, ki je usodno, vzvišeno in tragično.

GRADACIJA

V pesmi poteka vsebinska gradacija, ki je sporočena z glagoli: znati – vedeti – učiti. Gradacija je vidna tudi v trpljenju, ki zajame pesnika: najprej zajame duha, nato srce in nazadnje spomin.

PROMETEJEV MIT

V drugi kitici srečamo Prometejev mit (Prometej je bil starogrški mitološki junak, Uranov vnuk. Bogovom jed ukradel ogenj in ga dal ljudem. Zato ga je Zevs kaznoval; živega je dal vkleniti v skale Kavkaza, kjer so mu kragulji kljuvali jetra, ki so se mu vsako noč znova zarasla. Rešil ga je Zevsov sin Herakles, v spomin na kazen pa je Prometej moral nositi železni prstan z vdrelanim kamnom s kavkaške pečine). Kragulj v Pevcu predstavlja družbo, Prometej pa pesnika. Sporočilo je tragično doživljanje sveta.

Prve štiri kitice so napisane v obliki retoričnih vprašanj, ki se zaključujejo s klicaji. Odgovore na vprašanja pozna pesnik sam, nanje pa lahko vsak izmed nas odgovori drugače.

SLOVO OD MLADOSTI

SLOVO OD MLADOSTI

Pesem je Prešeren napisal leta 1829. Izšla je v Krajski čbelici leto dni kasneje. Gre za **osebnoizpovedno** pesem, ki je elegija.

Elegija ali žalostinka je književna zvrst, ki je bila v antiki prvotno pisana v elegičnem distihu, peli so jo ob spremljavi flavte. Tudi njena oblika je bila določena. Od rimskega pesnika Ovida dalje s tem izrazom označujemo pesem z žalostno vsebino.

Slovo od mladosti pomeni nekakšno zarezo v pesnikovem ustvarjanju. Prešeren izpoveduje lastno subjektivnost. Velja za **prvo slovensko romantično besedilo**.

MOTIVI

Gre za **dva romantična motiva** – tožba nad življenjem in razočaranje nad njim.

IDEJA

V središču je **ideja** o izgubljeni mladosti, ki ga je dotlej s svojo lahkovernostjo in lahkomiselnostjo varovala pred usodnimi spoznanji o krivicah v svetu.

METAFORA

Ključna metafora je »**temna zarja**«, ki je zgrajena na protislovni zvezi dveh, po naravi izključujočih se pojavov. Pesem je zgrajena iz petih kitic, ki so osemvrstične – **stance** ali oktave. V prvih šestih verzih je rima prestopna, zaključijo pa se z zaporedno rimano dvojico verzov (ab, ab, ab; cc).

VERZ

Verz je **jambski enajsterec**.

STANCA je italijanska kitična oblika, sestavljena iz osmih verzov, ki so običajno enajsterci. Ti se vežejo s prestopno in sklepno zaporedno rimo.

ITALIJANSKI ENAJSTEREC – gre za enajstzložni jambski verz z rimo. Je osrednja italijanska verzna oblika. Pri slovenskih pesnikih so jo uporabljali zlasti Prešeren, Župančič in Gradnik.

STILNE ZNAČILNOSTI

Pesem je bogata tudi s številnimi stilnimi značilnostmi:

- nagovor ali apostrofa
- vzklik ali eksklamacija
- okrasni pridevki
- poosebitev ali personifikacija

GOVORNA VAJA pri predmetu SLOVENŠČINE

- anafora
- primera ali komparacija
- nasprotje ali kontrast
- brezvezje ali asindeton
- miselni prestop ali enjambement
- inverzija
- arhaični jezik

SONETJE NESREČE

SONETNI CIKEL

Ciklus = povezanost večih pesmi, sonetov v celoto.

Sonet = italijansko-španska renesančna oblika

- Zgrajen je iz 14 verzov – 11zložni jambiški verz = Laški enajsterec. Jamb |U-|
- Kitica je iz 2 kvartin in 2 tercjin.
- Rima: > kvartini: oklepajoča (abba)
- tercini rima je različna (cdc, dcd)

MOTIVI IN TEME

Tematika = bivanjska

Motivi = domotožje, praznina, smrt, poraženost, razočaranje,...

IDEJNA ZGRADBA

Cikel šestih Sonetov nesreče je nastal leta 1932 in izšel v Kranjski Čbelci IV leta 1834. Gre za osrednjo izpoved Prešernovega življenjskega spoznanja in njegovo vrhunsko delo.

Poznamo 6 sonetov, 7 sonet je izključil.

Imenujemo jih po začetnih verzih:

1. »O vrba, srečna, draga vas domača« → sonet domotožja

Obžaluje, ker ni ostal v domačem kraju, kjer bi živel mirno in idilično, medtem ko ga je mestno življenje navdalo z razočaranjem, ker je spoznal nasprotje med idealom in stvarnostjo.

GOVORNA VAJA pri predmetu SLOVENŠČINE

Ideja: Prešeren se na Dunaju čuti zatiranega, nezaželenega in nesprejetega. V svoji rodni vasi Vrbi pa ga ljudje poveljujejo, sprejmejo njegova dela, vsi ga poznajo in ga imajo radi. Hvali svojo rodno vasico saj si želi, da bi se čimprej vrnil domov.

2. »*Popotnik pride v Afrike puščavo*« → sonet razočaranja

3. »*Hrast, ki vihar na tla ga zimski trešne*« → sonet poraženosti

4. »*Komur je sreče dar bila klofuta*« → sonet vdanosti v usodo

5. »*Življenje ječa, čas v nji rabelj hudi*« → hrepenenje po smrti

Je vrh cikla, saj poglobi celotno zamisel do najbolj odločilnih in mračnih spoznanj – življenje primerja z ječo, minevanje je njegov zakon, vsebina življenja pa občutek krivde, kesanje, obup in razočaranje. Izhod je edino v smrti, ki je rešitev in pozabljenje, saj je prehod kot v globok spanec. Mojstrska zgradba soneta je vidna predvsem v zaporednem nagovarjanju smrti, v ponavljanju in stopnjevanju.

Ideja: Če imaš težko življenje, bo po smrti bolje. Nihče te ne bo več motil, vse boš pistil za sabo, in lahko boš počival v miru.

6. »*Čez tebe več ne bo, sovražna sreča*« → sonet bivanjske praznine, ravnodušnosti

Oblikuje z različnimi prispodobami misel o stanju, ki ni več niti upor zoper usodo niti želja po smrti, ampak samo še popolna otopelost, brezčutnost, s tem pa skrajna stopnja resignacije.

Ideja: Če živiš težko življenje, si navajen vsega težkega. Nič te ne obremenjuje več toliko in vsaka nova stvar ti ne bo prišla do živega.

SONETNI VENEC

SONETNI VENEC

Sonetni venec je Prešeren napisal leta 1833. Pesnitev je zgrajena iz 14 sonetov (toliko verzov ima tudi sonet) in zaključnega Magistrala ali mojstrskega soneta, ki je umetniško dopolnjen z akrostihom Primicovi Julji.

ZGRADBA

Posamezni sonetje so med seboj oblikovno in vsebinsko prepleteni. Iz Magistrala izhajajo začetki in konci vseh 14 sonetov, tako da se: prvi sonet začne s prvom verzom Magistrala, končuje pa z njegovim drugim verzom; drugi sonet se začne z drugim in konča s

GOVORNA VAJA pri predmetu SLOVENŠČINE

tretjim verzom mojstrskega soneta; štirinajsti sonet se začneja z zadnjim, končuje pa s prvim verzom Magistrala. Tako se vsak verz magistralnega soneta ponovi 3x - veče začetke in konce 14 sonetov z magistralnim sklepom. Obliko je Prešeren vzel iz tradicionalnega italijanskega renesančnega pesništva.

LJUBEZENSKA, DOMOVINSKA IN PESNIŠKA TEMATIKA

Prešeren je v tem sonetu povezal tri teme in sicer njemu najljubše v njegovi poeziji:

1. ljubezen,
2. domovina,
3. pesništvo.

Prvih pet sonetov → LJUBEZEN DO JULIJE. Naslednji štirje soneti → posvečeni DOMOVINI. In zadnjih pet ljubezni (motiv: neuslišana ljubezen). Med njimi sta še dva prehoda. Vse tri dele je med sabo povezal z idejo, ki je bistvena za celoto – *PODOBNO KOT PESNIKA NE LJUBI JULIJA, ČEPRAV JI POKLANJA SVOJE PESMI, TAKO TUDI SLOVENCİ NE LJUBIJO SVOJE DOMOVINE.*

Sklep pesemskega cikla je v ideji, da bo pesnikova ljubezen vzcvetela, ko mu bo Julija vračala ljubezen, s svojo globoko navdahnjeno poezijo pa bo osveščala slovensko ljudstvo, da bo vzljubilo svojo domovino. Vrh Sonetnega venca predstavlja deveti sonet, kjer pesnik poveže obe čustvi.

ORFEJEV MIT in 1., 7., 8. in 15. SONET

1. sonet:

Iz prvega soneta razberemo zgradbo Sonetnega venca in njegove ciklične mnogoternosti, ki je navdih vsem pesnikovim občutkom in mislim. Sonet je predvsem uvodna razlaga celote in napoved glavne teme.

7. sonet:

ORFEJEV MIT

Sonet predstavlja vstop v sklop sonetov, ki govorijo o narodu, o ljubezni do naroda in njihovi problematiki. S tematiko poezije se prepleta tematika ljubezni in naroda. Predstavi antičnega pesnika Orfeja, ki je imel čudežno moč petja. Ob njegovem petju se je prebudilo tudi mrtvo kamenje. Pesnik odkrije željo po domačem Orfeju in se z njim tudi enači. Pesnik si želi pesmi, ki bi bile kot Orfejeve, da bi z njo "srca vnel za čast dežele", potolažil razprtije med Slovenci in jih spet zedinil. V ospredju je Prešernovo domovinsko čustvo, njegova vroča

GOVORNA VAJA pri predmetu SLOVENŠČINE

domovinska ljubezen. Zavladal naj bi mir, da bi se lahko narod in kultura ponovno razvijala. (Motiv Orfeja ponazarja kultiviranje ljudstva.)

8.sonet:

To je središčni sonet; vrh Sonetnega venca. Osmi sonet je pogled v slovensko zgodovino in išče utemeljitev, razlago za tako nesrečni slovenski položaj. Odgovor je jasen: razprtije in neenotnost so bile in so naša največja nesreča že od davnih časov sem. Izhod iz takega položaja: združitev, strnitev svojih sil, zedinjenje – misel, ki smo jo Slovenci prvič oblikovali šele v revolucionarnem letu 1848. Klic po Orfeju je še bolj izrazit kot v 7. sonetu. Pesnik upa, da se bo končno našel človek, ki bo končal narodove razprtije.

15.sonet:

MAGISTRALE

Če je Magistrale tisti ključni sonet, iz katerega izvirajo in se vanj stekajo vsi drugi, potem bo mogoče v njem odkriti prvine vseh ključnih sporočil Venca, kakor tudi njegove slogovne značilnosti.

Celoten Magistrale je posvečen Juliji, vendar pa v ospredju ni ljubezen. Poudaril je predvsem poezijo. Začetnice vsakega verza sestavljajo ime Primicovi Julji, to imenujemo akrostih (pesniška igrice, ki običajno odkrije posvetilo, največkrat ime človeka, ki mu je pesem posvečena). Preberemo ga tako, da strnemo prve črke vseh zaporednih verzov, v našem primeru ga lahko preberemo kar trikrat. Tako vemo, da je pesem Prešeren posvetil dekletu, meščanski lepotici, ki je globoko vznemirila njegovo življenje. V to ljubezen je dolgo upal in ji posvetil še cel niz drugih pesmi. Zadnja kitica pa vendar nakazuje, da bo v nadaljevanju pel tudi o domovini in svoji romantični veri v moč pesniške besede. Kot vidimo, se vse to skozi Venec naravno vsebinsko prepleta.

Sonetni venec je nedvomno najvišji artistični dosežek Prešernovega pesništva. V duhovnem pogledu pa je to pesnitev, v kateri sta združena osebno in nadosebno (nacionalno) stremljenje.

ZDRAVLJICA

OBNOVA

Vsaka od osmih kitic je zaokrožena enota. Prva kitica je uvodni nagovor, posvečen vinu in trti. Druga kitica je namenjena slovenski zemlji in Slovencem, prinaša pa tudi idejo poenotene Slovenije. Tretja kitica je uperjena zoper sovražnike. Nadnje kliče pogubo, sužnje

GOVORNA VAJA pri predmetu SLOVENŠČINE

pa spodbuja k uporabi. Prešeren se tokrat odloči za nasilen obračun z zatiralci slovenske svobode. Četrta kitica je posvečena vrednotam, ki tvorijo humano in harmonično družbo. Pojavlja se tudi ideja vseslovenskega bratstva. Zdravljica v peti kitici je namenjena Slovenkam in njihovi lepoti. Prešeren poudarja predvsem vlogo ženske v narodne in političnem življenju. Šesta kitica je napitnica slovenskim fantom, njihovemu pogumu, ljubezni in zvestobi domovini. Sedma kitica je vizija mirnega tvornega in bratskega življenja vseh ljudi in vseh narodov sveta. Je vsebinski vrh Zdravljice, saj v njej Prešeren poveže narodno idejo z internacionalizmom. V osmi kitici se pesnik spet povrne k intimnemu tonu. Nagovori omizje prijateljev, ki so se zbrali zato, ker v srcu nosijo dobre misli. Zadnja kitica je tako posvečena vsem dobrim ljudem in izkazuje vero v človeško dobroto.

ZVRST

- pesem napitnica, nastane leta 1844.

Oblika napitnice je bila razširjena že v 18.st., v času razsvetljenstva in predromantike. Zelo priljubljena je bila tudi pri južnoslovanskih romantikih. Napitnica je prigodniška pesem, povezana s takratnim življenjem in namenjena pivskemu omizju. To seveda ne velja za Zdravljico Franceta Prešerna, ki obliko uporabi za nevsiljivo izpoved politične vsebine.

MISEL

Vodilna misel pesmi govori o tem, da je glavni cilj narodov doseči svobodo in samostojnost za vse zavlada naj enakopravnost. Spore in vojne naj nadomestita povezanost in prijateljstvo med narodi.

SLOGOVNE ZNAČILNOSTI

- Gre za carmen figuratum,
- likovno pesem,
- umetelno pesniško igro.

Figurativna pesem daje z različno dolžino verzov obrisno podobo predmeta, ki ustreza temi (križ, srce, svečnik itd.). Nastala je v helenizmu, priljubljena pa je bila predvsem v baroku.

VERZ

Tudi kitice Zdravljice s svojimi različno dolgimi verzi nosijo poseben pomen. Če verze uredimo tako, kot jih je zapisal Prešeren sam, dobimo obliko čaše.

NEIZTROHNJENO SRCE

NEIZTROHNJENO SRCE

Balada razgrinja motiv o pesniku, družbi in poeziji. Zgodba teče v tretji osebi. Glavni junak je pesnik, ki ga je ljubica zavrnila, tako da je prenehal peti svoje pesmi. Pogrebci ga odkopljejo in odkrijejo, da je srce se živo zaradi pesmi, ki so v njem ostale neizpete. Pustijo ga na planem, da narava sprejme iz srca nazaj vse sanje, ki mu jih je navdihnila. Zgodba je grozljiva, v njenem jedru ni mogoče prezreti elementov Prešernove življenjske usode in motivov v njegovi poeziji: nesrečna, neuslišana ljubezen, prevzetne gospodične, obup zaradi nerazumevanja pesmi, umiku vase.

HČERE SVET

ROMANCA

- romanca (epika)
- gre za pesem s pripovedno vsebino
- ne vsebuje grozljivih motivov (balada)
- konec vesel ali humoren
- izvira iz srednjeveške ljudske pesmi oz. iz španske romance

Ljubezen je predstavljena kot nezapletana, z majhnimi težavami, humorjem.

TEMA

- hčerino sprejemanje očetovega svarila
- dekle ima skrivno ljubezen, očeta skrbi in ji pove za vse ovire, ki jih bo nastavil, le ne preneha. Dekle mu brezbržno odgovori, da bosta že našla način in da se bo to končalo le če se poročita

IDEJA

- ljubezen nima meja; najboljšo zdravilo za prepovedano ljubezen je poroka

ZUNANJA ZGRADBA-

- 3 kitice, različno št. verzov
- ni rime, pojavi se asonanca (ponavljanje samoglasnikov)
- verz je osemzložni trohej
- dialog
- veliko dialektizmov

NEZAKONSKA MATI

NEZAKONSKA MATI

Pesem *Nezakonska mati* je nastala leta 1844. Na prvi pogled bi jo lahko uvrstili med ljubezenske pesmi, toda motivika je širša. Gre za edino Prešernovo pesniško besedilo, za katerega ga je navdihnilo razmerje z Ano Jelovškovo.

Pesem kaže odmik od osebnoizpovedne lirike. Gre za **samogovor zapuščene nezakonske matere**, ki se pogovarja z otrokom. Orisan je njen položaj v tedanjih razmerah, grdo ravnanje domačih z dekletom, beg otrokovega očeta in sklep dekleta, da se bo ljubezni odrekla in se posvetila samo svojemu otroku, ki ga srčno ljubi.

MOTIVI

V pesmi so nezakonski otrok, materinska ljubezen in prevarana ljubezen – otrokov oče zapusti oba.

TEMA

Predstavlja ljubezen zapuščene nezakonske matere; delimo jo lahko na dva dela, ki sta med seboj nasprotna: prvi tematski del predstavlja dekletovo trpljenje ob otoku, ki ji je v patriarhalnem kmečkem okolju v sramoto, v čemer se kaže nehumanost in nečlovečnost takratne veljavne morale; drugi tematski del je materinstvo, primarna ljubezen matere do otroka, vztrajanje ob njem, v čemer zaznamo humanost, vse skupaj pa nam zbudi sočutje do nezakonske matere.

LIRSKI SUBJEKT

V pesmi je ženska, nezakonska mati. Pesem se približuje ljudski pesmi, saj jo sestavljajo kvartine, vsebinsko je posnemanje preprostega dekletovega izražanja, prisotna pa je tudi folklorna metaforika.

VIRI

- www.dijaski.net
- Blanka Erhartič: Književnost na maturi 2007
- BLANKA ERHARTIČ: Književnost v srednji šoli

KAZALO

ROMANTIKA NA SLOVENSKEM.....	2
PREDSTAVITEV OBDOBJA.....	2
KRST PRI SAVICI.....	4
ZGRADBA PESNITVE.....	4
MOTIVI, TEMATIKA IN IDEJE.....	5
INTERPRETACIJA KRSTA.....	6
PEVCU.....	7
SPOROČILO IN INTERPRETACIJA PESMI.....	7
OBLIKA.....	7
RIMA.....	8
IDEJA.....	8
GRADACIJA.....	8
PROMETEJEV MIT.....	8
SONETJE NESREČE.....	10
SONETNI CIKEL.....	10
MOTIVI IN TEME.....	10
IDEJNA ZGRADBA.....	10
SONETNI VENEC.....	11
SONETNI VENEC.....	11
ZGRADBA.....	11
LJUBEZENSKA, DOMOVINSKA IN PESNIŠKA TEMATIKA.....	12
ORFEJEV MIT in 1., 7., 8. in 15. SONET.....	12
ZDRAVLJICA.....	13
OBNOVA.....	13
ZVRST.....	14
MISEL.....	14
SLOGOVNE ZNAČILNOSTI.....	14
VERZ.....	14
NEIZTROHNJENO SRCE.....	15
NEIZTROHNJENO SRCE.....	15
HČERE SVET.....	15
IDEJA.....	15
NEZAKONSKA MATI.....	16
NEZAKONSKA MATI.....	16
TEMA.....	16
LIRSKI SUBJEKT.....	16